

LAUSUNTO

Valtiovarainministeriölle

26.8.2014

Lausunto kuntalain hallituksen esitysluonnoksen (VM065:00/2012) sisältämistä kirjauksista liittyen julkisen palvelun velvoitteeseen (SGEI)

On hyvä, että kuntalakiin on tulossa julkisen palvelun velvoitetta eli ns. SGEI-palveluita koskeva pykälä. Yhteiskunnan muutosten seurauksena on odotettavissa, että **SGEI-menettelytavan käyttötarve tulee kasvamaan maaseutualueiden ja erityisesti harvaan asutun maaseudun asukkaiden jokapäiväisiin tarpeisiin liittyvissä palveluissa**. Muutokset liittyvät esimerkiksi kuntatalouden tiukentumiseen ja väestön vanhenemiseen. Siksi on erityisen myönteistä, että maaseudulle tyypilliset piirteet kuten harva asutus ja syrjäisyys ovat huomioitu lakitekstin perusteluissa.

SGEI-määrittely tulee kyseeseen lähes kaikkien jokapäiväiselle elämälle välttämättömien palvelujen kohdalla, mikäli menettelytavan käytön kriteerit (palvelun yhteiskunnallinen tarkeys ja markkinoiden toimimattomuus) täyttyvät. Monilla maaseutualueilla markkinat eivät toimi. Tämä koskee myös useita kuntien järjestämisvastuulla olevia palveluja sekä niiden tuottamista. Palvelujen markkinaehtoinen tuotanto on joko heikosti kannattavaa tai kannattamatonta johtuen muun muassa pitkistä etäisyyksistä, harvasta asutuksesta ja asukkaiden alhaisesta maksukyvyystä. **Maaseutualueilla tarvittavat SGEI-palvelut liittyvät esimerkiksi heikossa asemassa olevien kuntalaisten (mm. iäkkäät ja vammaiset sekä päihde- ja mielenterveysongelmaiset) sosiaalipalveluihin, päivittäistavaroiden saatavuuteen ja saavutettavuuteen (esim. kyläkauppa) sekä kohtuuhintaisiin ja toimiviin tietoliikenneyhteyksiin**. Tietoliikennepalvelut ovat pohja monille muille tärkeille palveluille, ja siksi välttämätön peruspalvelu tämän päivän ja tulevaisuuden yhteiskunnassa.

SGEI:n käyttöä voi olla tarpeellista pohtia kunnissa jopa kunnanosittain. Jos kuntaliitosten myötä syntyy suurempia ja alueellisesti entistä heterogeenisempia kuntia, voivat markkinat toimia kunta- tai kaupunkikeskuksessa, mutteivät välttämättä saman kunnan sisällä olevilla pitkien välimatkojen ja harvan asutuksen maaseutualueilla. Tässä kunnan sisäisten alueellisten erojen tunnistamisessa yksi tärkeä työkalu on Suomen ympäristökeskuksen laatima uusi kaupunki-maaseutu-luokitus vuodelta 2013.

Esimerkkinä voidaan mainita Oulun kaupunki, jonka pinta-alasta on maaseutua 81 % ja peräti 49 % harvaan asuttua maaseutua. Tällä 81 %:lla asuu vain 4,5 % kaupungin asukkaista. Tämä tarkoittaa, että palvelujen järjestämiseen näille maaseutualueille liittyy toisenlaisia kysymyksiä kuin taajama-alueilla ja kaupungin keskustassa. Vaikkei SGEI:n käyttöedellytykset täytyisikään Oulun keskustassa ja taajamissa, voi maaseutualueilla näin hyvinkin tapahtua. Päätöksenteossa sekä palvelujen järjestämisessä ja tuottamisessa pitäisi ehdottomasti tunnistaa nämä erot ja ottaa käyttöön maaseudulla erilaisia palvelujen tuottamismalleja.

Oleellinen osa SGEI-menettelyn käytön yleistymistä on aiheesta **tuotettava selkeä informaatio ja annettava koulutus niin valtakunnallisille, alueellisille ja paikallisille viranhaltijoille kuin luottamushenkilöillekin**. SGEI-menettelyn käyttäminen on ollut mahdollista Suomessa tähänkin asti, mutta aiheen uutuuden ja huonon tunnettavuuden vuoksi sen käyttö on ollut vähäistä.

On huomioitava, että lakiluonnoksen yleisten ja yksityiskohtaisten perustelujen välillä on mahdollinen ristiriita koskien liikennepalveluiden järjestämistä SGEI-palveluna. Nykytilaa kuvaavan luvun 2.4.17 *Kunnan toiminta markkinoilla* alaluvun kohdassa *Julkisen palvelun velvoite* (s. 100) todetaan:

”Tyypillisiä SGEI-palveluja voisivat olla esimerkiksi liikenneyhteyksien sekä peruspalveluiden turvaamiseen liittyvät palvelut, joita markkinat eivät riittävän kohtuuhintaisesti, korkeatasoisesti, turvallisesti tai läpi vuoden kykenisi itse tuottamaan etenkin harvaan asutuilla alueilla.”

Kuitenkin lain yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 237) **pykälää 132** käsiteltäessä todetaan:

”Ehdotettava säännös ei tulisi sovellettavaksi esim. sisämaan liikennejärjestelyjen turvaamisessa, jossa sovelletaan palvelusopimusasetuksen ja joukkoliikennelain mukaisia menettelyjä.”

Koska termit ”liikenneyhteydet” ja ”liikennejärjestelyt” eivät ole selkeitä, herää kysymys, **kumoavatko kyseiset, liikennepalveluita koskevat kirjaukset toisensa?** Eli voidaanko liikennepalvelut tarvittaessa järjestää harvaan asutuilla alueilla (sisämaa) SGEI:nä vai ei? Tämä kohta kaipaa selkiyttämistä.

Helsingissä 26.8.2014

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän elämänlaatuverkoston SGEI-työryhmän puolesta

Marika Kettunen

Erikoistutkija, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Erityisasiantuntija, Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä, Maaseudun elämänlaatuverkosto